דויד גרוסמן

עיניים עצומות לרווחה

נתניהו במסוק, בדרכו לביקור בגבול מצרים | צילום ארכיון: אי־פי־אי

פתאום זה התלכד למשהו חדש ומאיים: הצירוף של שני הכשלים שנכשל בהם בנימין נתניהו בשבוע האחרון. האחד, כִּשל מפלצ־תי כמעט – עניין המופתי והיטלר – והאחר פעוט וכמעט קומי – המשק־פת עם העדשות המכוסות, שהוא השקיף בה במהלך סיורו באוגדת עזה.

בבת אחת זה נעשה מוחשי: כל אדם, בארץ ובעולם, היה יכול לראות את האופן שבו נתניהו מש־קיף, בסופו של דבר, אך ורק פני־מה, לתוך תוכו. כל אדם שהקשיב לנאומו על היטלר והמופתי היה יכול לראות, באופן חשוף לגמרי, את הדברים שנתניהו רואה שם, בתוכו: את המנגנון – הכמעט מכ־ני – שמאפשר לו למחוק את הער־בדות, כדי שיוכל להפוך – במין פליק־פלאק של התודעה – את מצב הכיבוש והדיכוי לְמצב של נר־דפות וקורבנות.

אגב כך נחשף גם האופן שבו הוא מטיל את השקפת עולמו הקורב־נית על המציאות: כמו מי שמשליך רשת צפופה, הרמטית, שאין ממנה מוצא ומפלט, גם לא לנתניהו עצמו. אבל הפעם, יותר מאשר בפעמים קודמות, נעשה גם ברור עד כמה אנו, אזרחי ישראל, לכודים ומפר־פרים ברשת הזאת שלו.

כבר שנים רבות, מאז החל את מסעו ללשכת ראש הממשלה, מפ־ליא נתניהו לערבב ולבחוש את הסכנות האמיתיות שיש־ראל ניצבת בפניהן, ביחד עם ההדים של טראומת השואה. בכישרון, בכושר רטורי מבריק ובכוח שכנוע גדול הוא יודע ללכוד את מרבית החברה הישראלית בתוך מבוך ההדים ועובדות המציאות, זה המבוך שבתוכו הוא עצמו כנראה חי, שנחשף השבוע לעיני העולם הנדהם כולו.

ישראל היא מדינה של פליטי אסון גדול, חברה מו־כת טראומה. טראומת ההיסטוריה היהודית, וטראומת השואה, וגם הטראומות של המלחמות התכופות. במובן מה, רובנו חסרי אונים בפני המניפולציה המשוכללת שמ־פעיל עלינו ראש ממשלתנו. גם לנו קשה עד מאוד להפ־ריד באופן רציונלי בין הסכנות הממשיות לַהדים מן הע־בר ששואגים באוזנינו. אנחנו מוסרים את עצמנו לשליטת החרדות האלה בקלות, ולפעמים אפילו בלהיטות. אין בכך פלא: הן חרותות בדי־אן־אי הקולקטיבי והפרטי שלנו, ובאופן טבעי הן מזנקות אל פני השטח עם כל איום או סכ־נה. כהרף עין מעצימים ההדים מן העבר את איומי ההווה, ואנחנו מוצאים את עצמנו "שם" – גם אם העובדות של חיינו מצביעות על מציאות מורכבת הרבה יותר.

כבר שנים רבות, מאז החל את מסעו ללשכת ראש הממשלה, מפליא נתניהו לערבב ולבחוש את הסכנות האמיתיות שישראל ניצבת בפניהן, ביחד עם ההדים של טראומת השואה

אינני יכול לרדת לחקר נפשו של ראש הממשלה. אינני יודע אם הוא עושה את מה שהוא עושה כמניפו־לציה ציונית או מתוך אמונה ושכנוע פנימי עמוק. בהחלט ייתכן שמה שהתחיל כמניפולציה הפך לו בר־בות השנים לאמונה. מניפולציה מסועפת שכזו עלולה לפעמים להיכרך גם על זה שיוזם אותה.

הדברים הכתובים פה אינם מקילים ראש בסכנות שמאיימות על ישראל. אירן ואל־קאעידה ודאעש, חמאס וחיזבאללה, סכיני האינתיפאדה השלישית המתע־צמת והשנאה לישראל בארצות ערב, והשבריריות הנפיצה של המזרח התיכון – כולם ידועים וממשיים, ויש לעמוד מולם בעי־ניים פקוחות. אבל מי שרואה אך ורק את אלה יהפוך בסופו של דבר לקורבן שלהם. מי שהחזון שלו נע, בתנועה אוטומטית וחזרתית, אך ורק על הציר שבין "הפעלת כוח" ל"הפעלת עוד יותר כוח" יובס לב־סוף בידי כוח חזק ונחוש ממנו.

יש באופק חיינו גם אפשרויות אחרות, מרווח של תמרון ויוזמה. למשל – שיתוף פעולה נגד האיס־לאם הקיצוני עם מדינות שיש להן אינטרסים דומים לשלנו, כמו מצ־רים וסעודיה וירדן. או שינוי ביחסינו עם הפלסטינים באמצעות התנעה של משא ומתן, והפעם מתוך כוונה אמיתית להגיע להסדר (שכמעט כל סעיפיו ידועים כבר לכל ישראלי ופלסטיני בר דעת). מהלך כזה יביא לשיפור מיידי גם בחזית האחרת, הקורסת – מעמדה של ישראל בעולם.

אבל המנגנון הנפשי והתודעתי שנחשף לעיני כל באותה אמירה של נתניהו על המופתי והיטלר אומר לנו באופן הפשוט והמחריד ביותר שמדיניותה של מדינת ישראל, ואופייה ועתידה, מתנסחים ונקבעים כעת, יותר מכל, במ־רחב המצומצם וההרמטי שבין האדם בנימין נתניהו לבין העדשות המכוסות והאטומות של המשקפת שלו. שם אנו לכודים, שם נקבע עתידנו, ולשם אנו מובָלים, בעיניים עצומות לרווחה.